Kūdras nozares ilgtspēja un nākotne

Gunda Katrīna Vovere

Kopējā noskaņa Eiropas Savienībā liecina, ka kūdras ieguves nozare varētu būt apdraudēta. Līdz 2030. gadam tiks aizliegta kūdras kā energoresursa ieguve un izmantošana. Taču arī kūdras ieguve substrātiem, kas tiek izmantoti mežniecībā un dārzniecībā, tiek vērtēta ar bažām radītā CO2 daudzuma dēļ. Viens no ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem paredz – nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un lietderīgu izmantošanu. Lai uzzinātu vairāk par kūdru, tās ilgtspēju un šī dabas resursa nākotni, devos uz Līvānu kūdras fabriku.

Fakti:

➢ Kūdra ir organiskas izcelsmes nogulumiezis, kas veidojas ilgstoša laika periodā augu sabrukšanas rezultātā mitrās un skābās vidēs.

➢ Kopš 2018. gada pēc kopējā kūdras produktu eksporta apjoma Latvija ir bijusi pirmajā vietā pasaulē.

➢ Vienā kubikmetrā kūdras substrāta var izaudzēt 7000 dārzeņu stādu, ja tie ir gurķi, tad iegūst 16 tonnas šo dārzeņu, ja tomāti – 32 tonnas

➢ Latvijā purvi aizņem vismaz 645 100 ha (apmēram 9,9 % teritorijas), 70 % no šīs platības ir dabīgie purvi, bet kūdras ieguve notiek 4 % no purvu kopējās platības.

https://www.diena.lv

Gundas Katrīnas Voveres foto

Tikos ar Pēteri Romanovski, kurš ir SIA "Līvānu kūdras fabrika" valdes priekšsēdētājs, SIA "Zelta Zeme" prokūrists, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Latgales padomes loceklis.

Līvānu kūdras fabrika tika atvērta 1933. gada martā, tikko sagaidījusi vērā ņemamu pastāvēšanas gadadienu – 91 gads. Pēteris Romanovskis apgalvo, ja nenotiks nekas kardināls mūsu Latvijas un Eiropas politiskajā dzīvē, tad

Saules paneļi, kas atrodas blakus SIA «Zelta Zeme», spēj apgādāt visu ražošanas procesu ar saules radīto enerģiju

Gundas Katrīnas Voveres foto

Kāpēc, jūsuprāt, Eiropas komisija neskata kūdras izmantošanu kopskatā, ka zaudējumi izlīdzina ieguvumus? *(kontekstā par kūdru, kuru izmanto mežniecībā, radītais CO2 beigās ir mazāks attiecībā pret iestādīto koku radīto skābekļa daudzumu)*

– Šis process ir jāskaidro – gan ieguvumi, gan zaudējumi, gan alternatīvie risinājumi. Tos, protams, mūsu lobiju organizācijas, kas ir Eiropā, vai Latvijas kūdras asociācija Latvijā kaut nedaudz mēģina izskaidrot, attiecīgi liekot uz galda matemātiskus un pētnieciskus datus un analizējot tos. Protams, kūdras nozare ir maza, tāpēc, salīdzinot ar zinātniskajiem lobijiem, kas ir pretī stāvoši, ir grūti kaut ko pierādīt, bet jebkurā gadījumā mūsu viedoklis tiek pausts.

Ko jūs varat teikt par Eiropas zaļo kursu, kur ir daudz pretrunu – no vienas puses, grib aizliegt izmantot kūdras substrātus, no otras puses, iet uz mērķi līdz 2030. gadam iestādīt trīs miljardus koku, bet kā tad viņi tos stādīs bez kūdras?

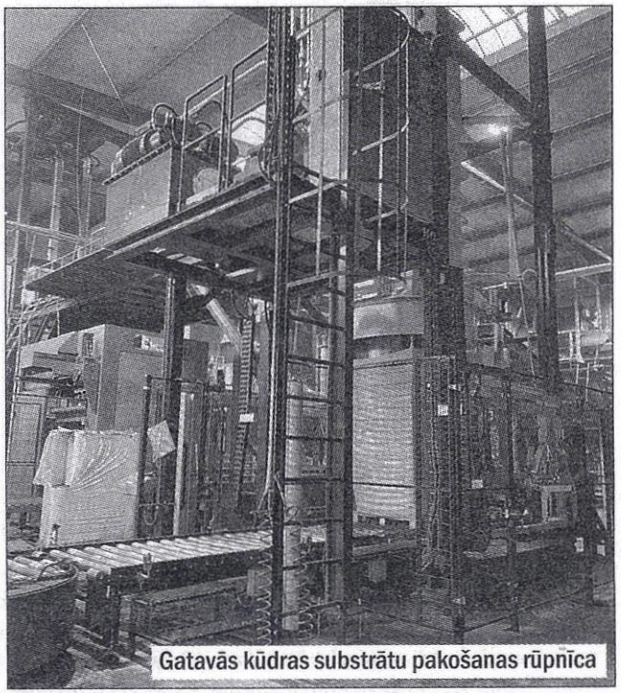

Gatavās kūdras substrātu pakošanas rūpnīca

Gundas Katrīnas Voveres foto

Ko jūs kā pieredzējis praktiķis kūdras nozarē varētu ieteikt Eiropas institūcijām, kā atrisināt izaicinājumus par kūdras izmantošanu?

– Kā praktiķis zinu, ka nekas labāks profesionālajā dārzkopībā kā šis dabiski veidotais akumulators, kas spēj par 700, 800 % vairāk piesaistīt gan gaisu, gan barības vielas kopā ar ūdeni, nav atrasts. Ir mākslīgi sintezētie materiāli, kuru ražošana prasa vēl lielākus CO2 un citus piesārņojumus. Te nav par ko diskutēt. Droši vien jāskaidro. Ir vajadzīgs laiks, lai saprastu arī tie, kas nav īsti profesionāļi, kas redz problēmu tikai no vienas puses, taču problēmām bieži vien ir vairākas puses. Ar laiku, cerams, sapratīs.

● **EKSPERTA VIEDOKLIS**

Latvijas Vides konsultatīvās padomes priekšsēdē-

varētu turpināt saimniekot vēl gadus piecdesmit, cerībā, ka cilvēku skatījums tuvāko gadu laikā varētu uzlaboties. SIA "Līvānu kūdras fabrika" un SIA "Zelta Zeme" kopā nodarbina ap 120 darbinieku un papildus 20–30 sezonas darbiniekus. P. Romanovskis skaidro, ka vasarā kūdra tiek sagatavota, lai vēlāk rūpnīcām būtu darbs to pārstrādāt un pārdot visā plašajā pasaulē. Ziemeļu puslodē un Eiropas daļā ļoti intensīvs ir realizācijas periods, kas norisinās pavasara mēnešos. Viņš arī stāsta, ka darbiniekus nav viegli atrast, jo darbspējīgu cilvēku paliek arvien mazāk ne tikai Latgalē, bet arī visā Latvijā, tāpēc darbus uzņēmumos cenšas vairāk automatizēt, lai spētu izdarīt to pašu ar mazāku cilvēku fizisko piepūli un vairāk ar tehniku.

« Līvānu kūdras fabrika nomā no Latvijas valsts mežiem divas purvu platības. Viens no tiem ir aptuveni 1400 hektāru liels un otrs – 600 hektāru. Taču P. Romanovskis skaidro, ka kūdru var iegūt tikai ap 70 % no šīs zemes, tātad dabas resurss reāli tiek iegūts no aptuveni 1500 hektāru lielas platības. Gada laikā šajās atradnēs iespējams iegūt ap pusmiljonu kubikmetru kūdras, kas tiek pārstrādāta dažāda veida substrātos un dārzkopības maisījumos.

P. Romanovskis atklāj, ka vietējais tirgus viņiem ir līdz 10 % no saražotā produkta. Tāpat nedaudz izmanto sadalījušos kūdras produktu enerģētikai – gan briketēm, gan kūdras granulām, bet tas ir tikai vietējam, lokālam lietojumam. Savukārt profesionālās dārzkopības substrāti aizceļo gandrīz uz visiem kontinentiem un sasniedz pat tik eksotiskas vietas kā Saūda Arābiju, Apvienotos Arābu Emirātus, Dienvidāfriku, Brazīliju, Meksiku, Peru, Kolumbiju, Ķīnu, Vjetnamu, Dienvidkoreju.

Vai kūdras nozare ir apdraudēta?

– Kūdras nozare ir apdraudēta no politiķu puses. Saistībā ar pieprasījumu, cilvēkiem un patērētājiem – viss ir kārtībā. Tieši Eiropā tiek izplatīts viedoklis, ka kūdra ir kaitīga un ir viena no galvenajām siltumnīcas efektu izraisošo gāzu, CO2 veidošanās vaininiecēm. Ja kūdru sadedzina, kā jebkuru citu kurināmo, protams, rodas CO2 gāzes, kuras tiek izmestas atmosfērā. Bet, ja runājam par kūdru, kuru pielieto dārzkopībā, tiek radīta fikcija, jo, izrokot kūdru un to izmantojot substrātos, tā neizkūp gaisā. Kā mēs redzam, kaut vai puķu podos, kūdra gadu desmitiem ir nemainīga, tajā aug nākamie augi, fotosintēzes rezultātā CO2 uzņem un rada skābekli. Tāds dabiskais cikls notiek gadu desmitiem un gadu simtiem. Taču pašlaik tiek radīta politiska fikcija, ka tiklīdz kūdru ieberam puķu podā, tā izgaist. Vārdu sakot, tiek izplatīti politiski meli.

– Varam ļaut visam būt pašplūsmā, meži arī pašplūsmā aug un atjaunojas, ir auguši miljoniem gadu pirms cilvēks vispār uz zemeslodes mūsu klimatiskajos reģionos ir parādījies. Taču meža augšanas efektivitāte, protams, būs varbūt 2–3 reizes lēnāka. Attiecīgi arī izejmateriālu, ko var no meža sagaidīt, būs divreiz vai trīsreiz mazāk atšķirībā no tā, kā pēdējos 50 gadus mežsaimniecība ir attīstījusies. Kūdra ir kā viens mazs instrumentiņš, kurš palīdz kokiem daudz ātrāk un daudz kvalitatīvāk gan pavairoties, gan pēc tam tos izmantot meža ataudzēšanā.

Līdzvērtīgs, kvalitatīvs substrāts neeksistē. Tiek mēģināti visādi kokosi, food fiber *(tulk. pārtikas šķiedras)*, akmens vate, bet tas viss ir vēl neilgtspējīgāks nekā kūdra, ar vēl lielāku CO2 nospiedumu dabā, nemaz nerunājot par kvalitātes rādītājiem, ko var iedot kūdra.

Kāpēc tiek uzskatīts, ka kūdra nav ilgtspējīgs dabas resurss un vai tas atbilst patiesībai?

– Tas ir vienkārši dažu politiķu lozungs un sauklis, kā savu politisko kapitālu pavairot, bļaujot skaļi, ka kūdrai ir stipri palielināts CO2. Tajā pašā laikā, ja kūdras substrātā audzē nākamos augus, kuri savukārt atkal piesaista CO2, tā ir politiskā izšķiršanās. Kā jau minēju, lobistu organizācijas mēģinās visus datus savākt, un tie dati, kuri ir jau tagad, pierāda, ka nav neviena CO2 neitrāla materiāla – ne mizas substrāts, ne kokosa, ne koksnes šķiedras mākslīgi radītais substrāts, tur pat nav runas par kvalitāti. Ja augus audzē kūdras substrātā, no miljons stādiem, kuri tiek transportēti, piegādāti un izplatīti, aiziet bojā varbūt 10 %, izmantojot citu alternatīvo materiālu substrātus, aiziet bojā 50 %. Un kāda te ir ilgtspēja? Ja tu ražo un 50 % izmet atkritumos.

Vai kūdra kādreiz var beigties, vai tas ir atjaunojams dabas resurss?

– Gan pasaules, gan Latvijas mērogā kūdra aug. Tas ir zinātniski pierādīts, kā nu kurā purvā, bet tie ir aptuveni 2–3 milimetri gadā. Tas nav cilvēka acīm redzams un arī cilvēka dzīves laikā varbūt nav ievērojams, bet tajās lielajās platībās, kādi Latvijā ir purvi, katru gadu atjaunojas 1,2–1,4 miljoni tonnu. Pēdējo desmit gadu periodā Latvijas kūdras uzņēmumi šo pašu apjomu apmēram arī iegūst. Tātad, to, ko mēs iegūstam, tik arī katru gadu pieaug klāt. Ja ņem vērā plašos pasaules mērogus, tad kūdras ieguve ir tik niecīga, ka kūdras uzkrāšanās ir daudzkārt lielāka nekā patēriņš. Ir bijuši periodi, kad kūdra pirms gadu desmitiem ir izmantota ļoti lielos daudzumos, arī kurināšanai, kad izmantotas ne miljons, ne desmit, bet simtiem miljoni tonnu ik gadu. Tādā gadījumā lietderīgums no kūdras izmantošanas milzīgos apjomos enerģētikā droši vien ir strīdīgs jautājums. Attīstoties tehnoloģijām, ir arī daudz tīrāki alternatīvie materiāli enerģētikā. Savukārt dārzkopībā nekas nav īsti tīrs, konkurētspējīgs un tik universāls kā kūdras substrāts.

tajā Juris Jātnieka viedoklis:

Foto ... Jātnieka personīgā arhīva

Juris Jātnieks šobrīd ir Latvijas Vides konsultatīvās padomes priekšsēdētājs, bioloģijas zinātņu maģistrs ar vairāk nekā 30 gadu pieredzi vides pārvaldībā un saglabāšanā. Uzskata, ka tur, kur kūdras ieguve ir atļauta un jau uzsākta, tur šis resurss jāizstrādā tā, kā tas paredzēts un pieļaujams licencē. Pēc izstrādes pabeigšanas ieguves vieta jārekultivē, tautsaimniecībai izdevīgā un videi ilgtspējīgā veidā, bet uzsākt kūdras ieguvi neskartos augstajos purvos mūsu ģeoekoloģiskajos un klimatiskajos apstākļos nebūtu pieļaujams. J. Jātnieks pamato, ka purvi ir ļoti svarīgi klimata ekstrēmu līdzsvarošanai, cilvēku veselībai un pamatresursu nodrošināšanai – gruntsūdeņu attīrīšanai un saglabāšanai, mikroklimata regulēšanai reģionos, kur atrodas purvi un citi mitrāji.

Viņš arī stāsta, ka šobrīd tiek pētītas un radītas metodes, kā aizstāt kūdras substrātus, kurus izmanto ne tikai hortikultūrā, bet arī mežniecībā un lauksaimniecībā. Dāņu uzņēmumi jau izstrādājuši un sekmīgi pārdod, izmanto šādus alternatīvus substrātus un to maisījumus. J. Jātnieks kā piemēru organiskai izejvielai, ko varētu pārstrādāt šādā nolūkā mūsu reģionā, min siena ruļļus, kuri gadiem stāv nevajadzīgi uz laukiem. Arī krūmu biomasa, niedres un līdzīgi materiāli, apstrādāti fermentācijas procesā, var kļūt par kūdras substrātu aizstājēju, ko pārskatāmā nākotnē varētu saražot arī Latvijā. Tādēļ viņš uzskata, ka nav nepieciešams kūdras ieguves nolūkos iznīcināt augsto purvu ekosistēmas, kuru atjaunotnei nepieciešami vismaz 10 tūkstoši gadu!

"Vajadzētu tiekties uz to, ka enerģētikas jomā kūdru neizmantojam, jo enerģiju šobrīd var saražot daudz piemērotākos, efektīvākos un tīrākos veidos, izmantojot sauli, vēju utt. Un arī kūdra kā substrāts ilgākā laika periodā var tikt aizstāta pietiekami sekmīgi, it sevišķi mūsu Ziemeļu un Baltijas valstu reģionā."

Jautāts par kūdras ilgtspēju, J. Jātnieks stāsta, ka ikviena resursa, arī kūdras, koksnes u.c. ilgtspēju nosaka tas, cik gudri un tālredzīgi ar to rīkojas cilvēks.

GCLS LVLPF

Publikāciju finansē C.S. Mott Fonds Polijas Filantropijas attīstības akadēmijas programmas «Globālie izaicinājumi vietējie risinājumi» ietvaros (Funded by the C.S. Mott Foundation under the Global Challenges Local Solutions Program run by the Academy for the Development of Philantrophy in Poland).